

Видатна пам'ятка українського книгодрукування доби гетьмана Івана Мазепи – лаврське Євангеліє 1707 року

Ірина Шульц, відділ вивчення мистецької спадщини НЗКПЛ

Series Byzantina.Ukrainica, 21, 2022

Національний заповідник «Києво-Печерська лавра» займає чільне місце в культурному просторі України. Зберігаючи неповторний архітектурний ансамбль православної святині – славетної Києво-Печерської лаври, який складався протягом тисячоліття, Заповідник володіє цінним музейним зібранням, що входить до Державного музейного фонду України. Особливе значення в музейному зібранні мають пам'ятки, пов'язані з Києво-Печерською лаврою, з її історією, святинями, з видатними державними та культурними діячами України які творили та примножували славу знаменитого духовного центру.

1.Форта Євангелія. Гравер Данило Галяховський 1707 р., Київ, друкарня Києво-Печерської лаври

До найвищих досягнень української культури кінця XVII – початку XVIII ст. відноситься видання унікального напрестольного Євангелія, яке було надруковане у Києво-Печерській лаврі у 1707 р. в часи гетьманства Івана Мазепи. Книга великого формату «in folio» по праву вважається самим розкішним виданням лаврської друкарні за всі 300 років її діяльності. Книга надрукована на папері найвищого гатунку, так званому «олександрійському», має розмір: 61x45x10 см., та загальну кількість аркушів – 318.

2. Євангеліє 1707 р. в срібній оправі.

Унікальність книги полягає в тому, що це було перше й єдине серед кириличних друків видання Євангеліє – Апракос. В книзі священні тексти розміщені не традиційно, як у Четвероєвангеліях або Євангеліях - Тетр – від євангелістів Матфея, Марка, Луки та

Іоанна, а послідовно на кожен день церковного року від Великодня до Великодня, в порядку їх читання по днях тижня та неділях. Варто зазначити, що рукописними Євангеліями – Апракос користувалися ще за часів розповсюдження християнства у Київській Русі. Поступово, з XV ст. вони витісняються Євангеліями – Тетр.

3. Євангеліє. Гравер Данило Галяховський 1707 р., Київ, друкарня Києво-Печерської лаври

Знаменно, що видання цієї книги безпосередньо пов'язане з іменем гетьмана України Іваном Степановичем Мазепою, про що розповідається у передмові до читача. Книга була видана за дорученням «... благородного військ запорозьких вождя, обох сторін Дніпра гетьмана Івана Мазепи...». Отримавши в дарунок від грецького архімандрита давнє рукописне Євангеліє з Афону, Іван Степанович Мазепа, усвідомлюючи її значення та велику цінність, передав книгу для друку та подальшого поширення у Києво-Печерську Лавру. До друку книга готувалася більше двох років: монастирські вчені-богослови перекладали тексти з грецької мови, ретельно редагували їх, сподвижник гетьмана лаврський архімандрит Йоасаф Кроковський написав передмову, у якій виклав історію створення книги.

5. Гравюра «Св. Іоанн Богослов». Гравер Данило Галяховський

Надруковане у 1707 р. Євангеліє стало справжнім шедевром українського книгодрукування. Форту (титул) та гравюру до видання в техніці мідериту виконував один з найкращих українських граверів європейського вишколу Данило Галяховський. Прикметно, що гравер на форті зобразив св. Іоанна Хрестителя, який був небесним покровителем славетного гетьмана, а також розмістив зображення Успенського собору, щойно перебудованого коштом Івана Мазепи. Над виданням працювали високопрофесійні майстри друкарської справи, свідченням чого є кожна сторінка цього видання з друком

у дві фарби з вишуканими заставками, вибагливими ініціалами, орнаментальними рамками та спеціально підібраним шрифтом.

В музейній колекції зберігається три примірники унікального видання. Ці напрестольні Євангелія мають розкішні срібні оправы прикрашені карбованими орнаментами, які були виготовлені відомими майстрами – ювелірами у XVIII ст. Два фоліанта походять з ризниці Успенського собору Києво-Печерської лаври.

Варто підкреслити, що ці пам'ятки українського мистецтва як й багато інших збереглися до наших днів завдячуючи не одному поколінню музейників, які у сповненому трагічних подій XX ст., прикладали чимало зусиль та фахових знань для їх зберігання, дослідження та популяризації.

Сьогодні, коли в Україні йде жорстока війна, розв'язана Російською Федерацією, українські музейники, усвідомлюючи відповідальність за збереження національної культурної спадщини, роблять все можливе для того, що би майбутні покоління мали змогу долучитися до культурного надбання минулих століть.